

La qüestió

A la recerca dels traspassos definitius

El cine va

El 1986, per primera vegada en molts anys, el cinema del país haurà produït vint pel·lícules d'interès i la Generalitat de Catalunya ha impulsat una política cinematogràfica coherent. Directors, productors i actors denuncien, encara, problemes en l'arrancada

Assumpció Maresma Matas

—**¿P**erò, el cine català existeix?

Qui preguntava això era un intel·lectual, un intel·lectual que exerceix d'esquerra nacionalista. D'aquells que fins i tot té *pedigrée* —no se sap si ben guanyat— de ser seriós en la seva feina de professional de la cultura.

La pregunta no va trencar cap vidre. Es feia en un despatx d'entresol massa encongit i massa ple de llibres. Allà dins tot quedava esmorteït. El seu interlocutor no es va aixecar de la cadira per anar-se'n, tancant la porta d'una revolada; ni tan sols va traure la cigarreta de la butxaca per demanar foc, tal com hauria exigint un bon guió cinematogràfic. Tenia trenta anys. I havia anat a raure allà per fer feina. Sabia que en aquest país s'ha de tenir paciència. Immutable, va continuar la conversa.

—Durant els últims deu anys s'han produït a Catalunya tres-centes pel·lícules.

—¡Ah! ¿Sí?

—Sí.

—Però no tenen massa incidència cultural. ¿Veus?, del cinema basc, sí que se n'ha sentit a parlar.

—Es referirà a les set o vuit pel·lícules que s'han produït a Madrid, amb capital madrileny i que s'han venut amb el segell de cinema basc.

—¡Ah! ¿Això ha anat així? Però, de tota manera, el cine espanyol sí que ha jugat un paper rellevant.

—Miri, si a vostè li serveix Espanya com a punt de referència, no tinc cap inconvenient a fer-la servir. A l'any 1980 a Catalunya es produïa un 26,7 per cent del cinema de tot l'estat; el 1981, un 28,4; al 1982, un 23,9; al 1983, un 33,3; al 1984 —l'any que entra en joc Pilar Miró— un 21,3, i l'any 1985, un 22,6.

—Però, la cultura no es pot mesurar així.

—¿El cinema és indústria?

L'home de darrere la taula, l'intel·lectual de professió intel·lectual d'esquerres, de caràcter tímid, no va enrojolar-se, va tranquil·litzar-se. Per

un instant, va creure que havia guanyat la conversa. Ara podria començar a fer teoria sobre el sexe dels àngels: ¿el cinema, art o indústria? Però el seu interlocutor el va deixar amb la mel a la boca.

—Perdó, me n'he d'anar. Tinc feina.

L'escena no passava l'any 1975, quan la polèmica saltava dins el Congrés de Cultura Catalana, davant l'interrogant de si era cinema català el produït a Catalunya o el que utilitzava el català com a llengua. No passava tampoc l'any 1978, quan la revista *Cinema 2002* es feia la mateixa pre-

gunta: ¿Hi ha el cine català? Tampoc no passava a Madrid durant el regnat de Pilar Miró i el cine espanyol. Passava a Barcelona, a final de l'estiu del 1986. L'any, com li agrada dir al sotsdirector de Cinematografia de la Generalitat, Josep M. Forn, de l'optimisme del pessimista. L'any en què Catalunya haurà produït més de vint pel·lícules de qualitat. L'any en què, per primeva vegada, el *Diari Oficial de la Generalitat* ha publicat una normativa coherent per tirar la indústria cinematogràfica endavant.

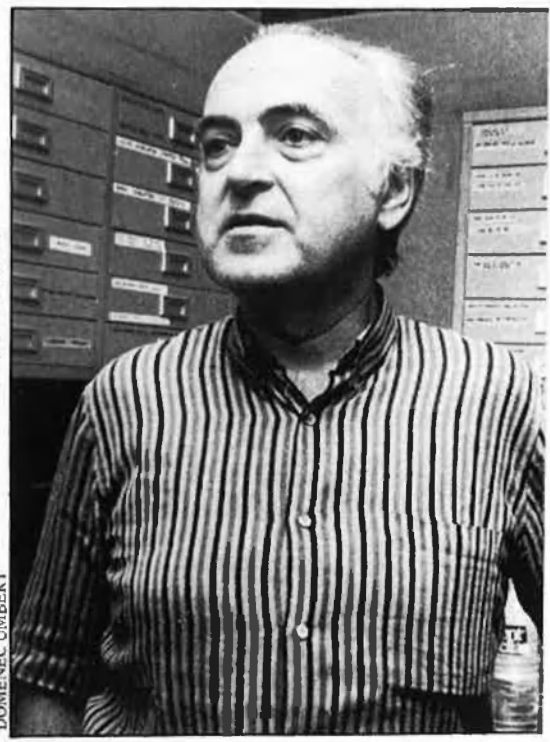
L'intel·lectual d'esquerres i professional de la cultura es va quedar amb un interrogant més a resoldre. El professional a seques se'n va anar pensant que encara hi havia més feina per fer de la que s'imaginava: reciclar intel·lectuals polítics d'esquerra perduts en el romanticisme no entrava en els seus plans.

Aquesta conversa no és una anècdota, és el reflex de la situació en què ha viscut el cinema. Directors, productors, exhibidors i espectadors han anat fent la seva, mentre polítics i *intelligentzia* en prescindien. Un exemple d'aquesta situació és el famós «Pacte Cultural», que es va fer inten-

Dalt, estrena de «La rossa del bar». Baix, a l'esquerra, Laura Conti; a la dreta, una escena d'«Una nit a Casa Blanca».

tant el consens i va ignorar el cinema com a fet cultural.

Malgrat tot, el cine va. I l'any 1986, l'any del més que mai, el cinema català està en plena forma i injectat d'una bona dosi d'optimisme. ¿Què ha passat?, ¿què passa? Per a **Francesc Bellmunt** —president del Col·legi de Directors de Cinema— hi havia una feina primordial: «S'havia de trencar la dinàmica negativa que s'havia creat a l'entorn del cine. Tot el que en feia referència anava sempre acompanyat de la paraula «problemàtica». Tot eren problemes. Acabar amb aquest estat d'ànim va ser la nostra primera obsessió.»

Pérez Giner, productor valencià que exerceix a Barcelona.

La creació del Col·legi de Directors va sorgir a partir d'una conversa en un restaurant de Sarrià l'any 1984 entre **Bigas Luna** i **Bellmunt**. «En aquest dinar, vam veure que s'havia de fer alguna cosa —diu **Bellmunt**— després del fracàs de l'ICC, de l'economicisme dels productors, i vam decidir obrir una nova via». El Col·legi s'ha consolidat, aglutina quasi tothom, i actualment té seixanta associats, saltant obstacles de caricatura, com si la seva denominació fos legal o no.

A l'hora de valorar-ne la incidència i el protagonisme no hi ha unanimitat. En allò que no hi ha cap mena de dubte és que la seva combativitat en tots els camps ha estat l'estímul

fonamental que ha impulsat l'optimisme present.

«A part de trencar la dinàmica negativa —explica **Bellmunt**—, volíem treure el Centre de la discussió si el cine català era el que es feia en català o el que es produïa a Catalunya. Vam preferir optar per un camí de crear un cine nacional, i passar a l'acció. La tercera cosa que ens vam proposar era implicar tothom en el relançament. El que sí que hem fet, també, és barallar-nos amb molts tossuts que creien que s'anava fent i que la catalanitat era patrimoni de quatre».

El primer pas aconseguit en el procés de transformació van ser les beques. Onze beques de cinc-cents mil pessetes cadascuna, per preparar projectes cinematogràfics que l'any passat va atorgar la Generalitat i que enguany han passat a ser-ne quinze.

Després, al cap d'un any, quasi una bomba. Una normativa de la Generalitat que trenca radicalment amb la política que s'havia seguit fins a aquell moment. Una política que fins ara havia estat únicament encaminada a la normalització lingüística, sense tenir en compte les necessitats de la indústria cinematogràfica.

trenada i sí finançada com si fos bona, era una inversió excel·lent. D'aquesta manera, la Generalitat va anar acumulant en el seu arxiu còpies en català que no tindrien cap incidència en el mercat.

També va ser l'època de fer pel·lí-

D'esquerra a dreta, Raül Contel, Bellmunt i Antoni Verdaguier. Baix, Ventura Pons, amb la protagonista de «La rossa del bar».

cules barates per aconseguir llicències d'importació de films estrangers. I dels doblatges d'èxits internacionals com *L'home elefant*, *Veredict final*, *El retorn del Jedi*, *Carros de foc*, que van donar vistositat.

Però la política normalitzadora aviat va perdre els seus efectes amb l'aparició de TV3, i, en canvi, la indústria cinematogràfica internacional no va rebre cap estímul per pensar en un potencial mercat específicament català.

La miraculosa normativa, publicada al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* al mes de juliol d'enguany, afecta tots els sectors i totes les modalitats. Des de la producció fins a l'exhibició, passant per la creació i la distribució. Té una característica comuna i important, i és que premia la catalanitat del producte, però no des de principis eteris, sinó des de la realitat.

A tall d'exemple, les distribuïdores rebran subvenció si es comprometen a estrenar o comercialitzar la versió ca-

talana un mes abans de la castellana. O sigui, s'ha acabat el bluff de les dobles versions.

Per a **Josep M. Forn**, sots-director de cinema de la Generalitat de Catalunya, la seva política es bàsicament

neralitat és un estímul de cara a la producció». En aquests moments la situació no és meravellosa, però tant els productors com el Col·legi de Directors i l'existència d'altres col·lectius, com el de Nous Directors, estan creant un moment òptim».

Per a **Pere Roca**, protagonista en el món de la producció des d'Imatco, on té el propòsit de tirar endavant *Daninya*, de **Carles Mira**, «és un moment que està bé. Sobretot, hi ha dues coses que funcionen correctament.

Els decrets de la Generalitat, amb dues persones que els han tirat endavant, com són **Antoni Kisher** i **Josep M. Forn**, que entenen les necessitats de la producció i que estan pensats i adequats a la indústria d'aquí. Si bé el pressupost no és el que hauria de ser —ja se sap que som de poble i que això s'ha d'assumir— i, d'altra banda, s'ha signat un conveni amb TV3 que, si bé tampoc no és la perfecció —perquè també se sap que la perfecció és la mort—, sí que concreta una col·laboració que per a mi és imprescindible, perquè sobrevisqui la producció del cinema-televisió a Catalunya».

Pere Roca matisa l'optimisme amb una reflexió íntima dita en veu alta: «L'única cosa que em preocupa és

que, tret de la inexistència de l'espectador cinematogràfic, ara gran part de la responsabilitat del futur del cinema d'aquest país recau sobre els productors, i el que no sé és si sabrem estar a l'alçada».

El valencià **Pérez-Giner**, home clau en la producció del cinema català durant aquests anys, ho veu així: «Ara, el que existia era una situació més difícil de fer cine a Catalunya que a Madrid. La falta de tècnics, d'actors i de centres de promoció en són les raons.

Amb la nova legislació de la Generalitat es poden cobrir diferències de costos que permetran la importació i el reciclatge de tècnics i actors catalans que havien marxat a Madrid. Això possibilitarà la creació d'indústries relacionades amb el món del cinema».

Pérez Giner, potser perquè sempre ha estat lluitant per fer un cinema català, modera el seu optimisme i matisa els objectius a aconseguir: «S'ha d'arribar a fer un cinema a Catalunya, en el sentit ampli de la paraula, fet per gent nostra i a casa nostra, que tingui una ortografia cinematogràficament correcta, una estètica no uniforme, sinó cuidada, i una visió de la temàtica universal des de nosaltres. Si aconseguim això, podrem vendre a tot el món. Els fruits de la política que s'ha iniciat ara es podran veure el 1988».

Un dels altres canvis que s'han produït al llarg d'aquest any i que modifica la política cinematogràfica que s'ha fet fins ara és la creació de la Subcomissió d'Ajuts Cinematogràfics a Barcelona, com a descentralització de l'existent fins ara a Madrid. Aquesta iniciativa ha estat impulsada inicialment pel Col·legi de Directors i tenia com a finalitat aconseguir una política global cinematogràfica coherent. Fins ara la política de subvencions anava per una banda a Madrid i per l'altra a Barcelona. Amb la creació de l'esmentada Subcomissió, el panorama varia ja que s'unifiquen els criteris entre Madrid i Barcelona.

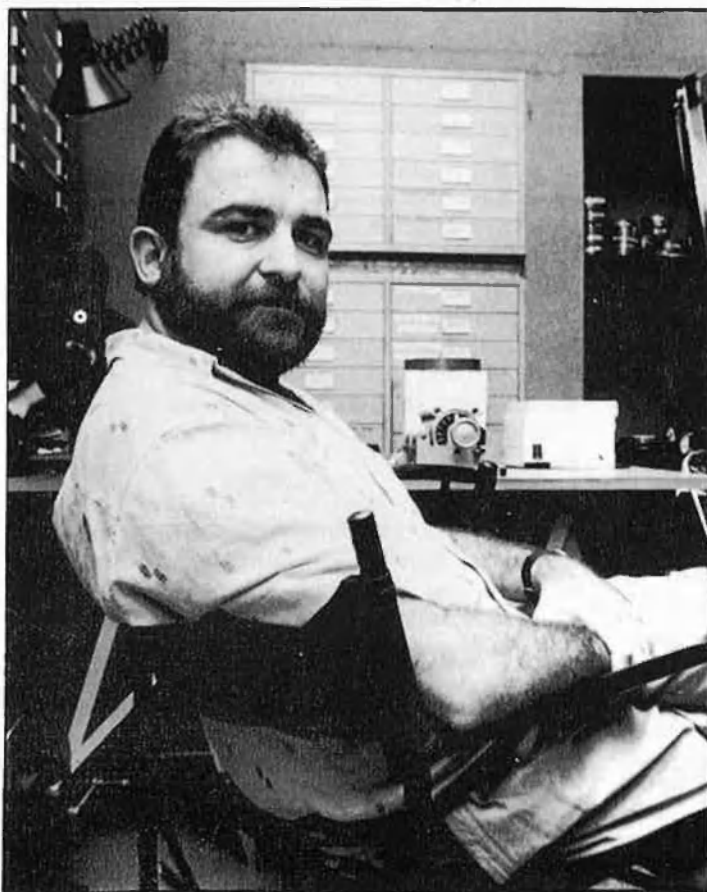
Francesc Bellmunt valora la seva creació d'aquesta manera: «Fa un any, quan es començava a ne-

DOMÈNEC UMBERT

de «potenciar el cinema, ajudant tots els sectors que hi estan involucrats, sense oblidar-ne cap. El fenomen del cine català és prou important perquè es defineixi una política i es porti a terme». El sots-director general qualifica el moment actual com el de «l'optimisme del pessimista. Aquest any és com el pivot d'una situació; el vuitanta-sis serà la frontissa d'una situació que canvia».

Antoni Verdager, membre del Col·lectiu Nous Directors i que actualment està realitzant la pel·lícula *L'Escot*, basada en el llibre de Maria Jaén *Amorrada al piló*, descriu així el moment actual: «Crec que significa un pas endavant; hi ha molta més producció que anys anteriors. Des de l'estiu cap aquí, s'estan produint més pel·lícules. Possiblement, la Llei de Cinema de la Ge-

DOMÈNEC UMBERT

L'hora del cinema català

Pau Esteve

Si, a propòsit de la setmana de cinema en català, a València, que promou aquest setmanari, dins la setmanari dels premis Octubre, hem de parlar de la producció cinematogràfica catalana o, més encara, del sector cinematogràfic en l'àmbit geogràfic dels Països Catalans, tothom convindrà que ens trobem amb una problemàtica complexa que sol·licita unes anàlisis molt poc simplistes i, ben al contrari, sotmeses a molts diversos i, alhora, interdependents punts de referència. Des d'una perspectiva professional, Christian Metz, teòric del cinema, ja distingia entre fet cinematogràfic —aspectes socio-econòmics del cinema— i fet filmic —aspectes lingüístico-ideològics— per tal de centrar les possibles discussions en un espai concret i sense que això suposés una negació de les interrelacions entre aquests dos aspectes bàsics i fonamentals d'una pràctica cultural anomenada cinema.

En el cas concret d'una cinematografia catalana, també convindrem que són molt diverses les condicions socio-històriques i molt diferents els graus d'acompliment —pels distints àmbits implicats— de la pràctica del cinema arreu dels Països Catalans. La diferència que hi ha, si posem un sol exemple, entre certa iniciativa privada —exhibició, producció, edicions de llibres i revistes—, a més d'un moviment cineclubista fortament arrelat a la llengua i molt sensible a temàtiques del país, al Principat, i, resseguint el mateix exemple, el conservadorisme de l'exhibició comercial, el sucursalisme «nacional i multinacional» dels cine-clubs o la poca eficàcia del voluntarisme privat al País Valencià... Aquestes són unes poques diferències que cal afegir al tractament del cinema des d'una perspectiva professional quan, com ara, tenim

l'oportunitat de veure cinema català o en català i, més encara, de discutir molts dels punts que acabem d'esmentar.

La setmana de cinema en català, i també és casualitat, comença el mateix dia que acaba la Mostra de València/Cinema Mediterrani. Aquesta proximitat temporal ens recorda no sé si la poca atenció o la menor sensibilitat de la Mostra cap a la problemàtica del cinema català, però, pel cap baix, és impossible de no llegir que la Mostra ha menystingut sempre qualsevol manifestació que signifiqués una clara afirmació d'un cinema nacional tan censurat, reprimat i obligat com el cinema palestí, algerià, egipci o mediterrani en general, perquè també ho és, de mediterrani, el cinema català i, sobretot, també és un cinema nacional. Amb tots els projectes fallits que es vulga, amb totes les deficiències industrials i comercials, conseqüència inevitable de molta opressió econòmica i ocupació política, però amb una història, tan llarga com la del mateix cinema, i amb uns resultats, unes pel·lícules, que no mereixen ni el menyspreu ni l'oblit dels administradors actuals, cinematogràfics o no.

Un problema tan crònic i tan complicat no pot ser solucionat en una primera setmana de cinema català i en català, però, tot i ser difícil, el millor és intentar-ho, si més no, perquè així es comença a bastir un punt de partida, entrebancs de tot tipus a banda.

La setmana de cinema català, pel que fa a l'exhibició de pel·lícules, ens ofereix unes quantes pel·lícules estrangeres amb doblatge català, les més conegudes de les quals són *Carros de foc*, motivada pel relat curt d'Allan Sillitoe, però en to americà; les nord-americanes *El retorn del*

gociar la subcomissió, ningú no pensava que es pogués tenir incidència en les decisions. Ara s'ha aconseguit pujar el llistó. Estem en una situació transitòria. El que s'ha d'aconseguir són els traspassos definitius. De totes maneres, s'ha de dir que aquest any el 90 per cent dels projectes presentats per rebre subvenció són ja en català d'origen. Això és un pas important».

Al llarg de tot el reportatge, hem anat parlant d'optimisme propiciat per una situació política i social canviant. Els fruits, però, d'aquest estat d'ànim són les vint produccions diverses i de qualitat que donarà el cine d'enguany. Fins ara s'han estrenat *La Ràdio Folla*, de Francesc Bellmunt; *La Rossa del Bar*, de Ventura Pons; *Puzzle*, de Josep-Lluís Comeron; *Crònica sentimental en rojo*, *Lola*, de Bigas Luna, i *Tiempo de Silencio*, de Vicente Aranda.

Estan a punt d'estrenar *Tras el cristal*, d'Agustí Villaronga i *Més enllà de la passió*, de Jesús Garay. En la fase de muntatge i també quasi a punt d'estrena hi ha *Angoixa*, de Bigas Luna, que aquesta vegada no es trobarà amb les dificultats d'estrenar en català; *L'Escot*, d'Antoni Verdagué; *Bar-ce-lo-na*, de Ferran Llagostera; i *Una nit a Casablanca*, d'Antoni Martí.

I a punt de posar els motors en marxa: *Adela, la francesa*, de Carlos Balaguer; *Laura*, de Gonzalo Herralde, basada en la novel·la *Laura a la ciutat dels sants*, de Miquel Llor Garum, de Tomàs Muñoz; *El canto de la Pera*, de Carlos Pérez Ferrer; *Vida Privada*, de Francesc Betriu; *Vent de l'illa*, de Gerard Gormezano; *Gent de Fang*, de Raül Contel, i *Daninya*, de Carles Mira. No tothom comparteix l'opinió generalitzada que les coses estan canviant. Raül Contel, premiat pel millor llarg-metratge per *Crits*

sords, l'any 1984, i com el millor autor de curt-metratge l'any 1985, per la Generalitat, es posa a riure quan li diem que el cine va. «Sense voler-me fer l'estrany. He rigut molt quan m'has dit que el cine va. No m'ho crec. Fa riure. Hi ha una casuística concreta. Coses realment aïllades i particulars. Jo des que he guanyat el premi, no he fet res més».

El peu a l'accelerador està posat. La màquina comença a funcionar a un ritme més acompassat. De ganes, n'hi ha moltes, d'idees, també; el suport institucional —bàsic en aquest cas com a incentiu desbloquejador— està ben encaminat. Ara el que cal és dissenyar una bona política de promoció. De moment, hi ha dues iniciatives: L'Oficina de Cinema Català, que va debutar al Festival de Canes, i Èxit, que funciona des de fa dos anys al Festival Internacional de Sitges. La promoció és un terreny pantanós on la improvisació pot ser perillosa.

Jedi de la factoria Spielberg/Lucas, dins de la nissaga estelar; Veredict final i El lleó, la bruixa i l'armari de Bill Melendez en dibuixos per a nens.

A més, podrem tornar a veure algunes de les pel·lícules de producció i temàtica catalana que no han tingut ni massa difusió ni una exhibició adequada, com ara, La llarga agonia dels peixos fora de l'aigua, de Rovira Beleta, que és, en definitiva, una bona reminiscència de l'Escola de Barcelona, amb l'atractiu d'un jove actor, Joan Manuel Serrat, que n'és el protagonista. La quinta del porro de Francesc Bellmunt no té, segons que han dit els crítics, la mateixa frescor que L'orgia, però compleix tots els condicionaments del cinema comercial. Com també Companys, procés a Catalunya i La ciutat cremada, que van aconseguir pels seus mèrits la distribució i exhibició a tot l'estat. Tanmateix, aquesta sort —o desgràcia, això sempre és opinable— no podem dir que l'hagen tinguda les darreres produccions catalanes i, sobretot i sempre, els curt-metratges que presenta aquesta setmana de cinema. Pel·lícules que no han tingut una bona distribució comercial com Hèctor o Karnabal i aquelles altres que hi han tingut distribució com Naftalina, Escapada final, Entre parèntesi, Puzzle, M'enterro en els fonaments, El viatge a l'última estació, Crits sords, De mica en mica s'omple la pica i La rossa del bar, són la millor aportació d'aquesta setmana. Això i els nombrosos curt-metratges són el bo i millor que hi podrem veure, més que res perquè no hi ha una altra manera de veure-ho.

I de les pel·lícules que ja hem vist a bastament, La plaça del diamant de Francesc Betriu, obra cabdal del cinema català. Temàticament i tècnica, i dic això perquè sempre hi haurà gent que dirà que la bona literatura i el bon cinema no tenen idioma. La plaça del diamant de Betriu té un idioma o, millor, una flaire d'idioma, l'encomanament i el respecte a La plaça del diamant, de Mercè Rodoreda... El Bearn cinematogràfic té tota una

altra qüestió, espanyolista «por supuesto», i que no és hora de discutir ací.

Tot açò per comentar que la setmana de cinema en català encerta del tot quan es fa acompanyar d'unes taules redones que, a bon segur, donaran un sentit oportú i pertinent a les projeccions, tot i que esperem, però, que tal pertinència, assegurada pels coneixements dels convidats, s'arribarà a convertir en alguna cosa de funcional i operativa. I si diem això no és tant pels records de les trobades alacantines sobre cinema —tots convidats i així no protesteu— de la Generalitat valenciana, sinó perquè tots els que el fan o l'estudien, el cinema català i en català, estaran representats.

De tal manera que no es pot comentar el nom de les personalitats que vindran. Dos o tres exemples. La primera taula redona sobre Història del cinema aplega Ricard Blasco, Josep M. López Llaví, Miquel Porter Moix, Jordi Balló... La segona, que pot ser la més morbosa i espectacular, sobre Cinema i televisió, deixarà que comprovem com Canals, Fabregat i Lliberós no són dimonis, sinó, ben al contrari, gent corrent i, sobretot amable gent, que creu que la capacitat d'opinar i de criticar són drets de tots aquells que respecten aquest dret... dia a dia, però, les coses o les gestions televisives són una altra cosa.

Els lingüistes i els bons professionals ens contaràn com va la qüestió del Doblage i la llengua estàndard, seran Campos, Pitarch, Pericai, Montllor i Lamuela. La cinquena, anomenada L'art i la indústria del nostre cinema, haurà d'evitar els plors i les queixes, com la tercera, Relació cinema literatura, s'haurà d'entestar a afirmar una identitat lingüística i nacional contra gent que «lo entien den, pero no lo hablan».

Doncs bé, ja era hora... cinema català i en català. Com deia el Raimon a les acaballes dels seixanta, gràcies per haver vingut. □

Una escena del film «Bar-ce-lo-na», de Ferran Llagostera.

Un dels altres temes que cal endegar per al futur és la comercialització del cinema a través del vídeo. Jordi Tussell, president de l'Associació de Productors, ho té clar: «El productor s'ha trobat que econòmicament no és possible el sistema d'explotació de la producció cinematogràfica a través del vídeo. Mentre nacions com Alemanya tenen una rendibilitat entre el 40 o 50 per cent dels seus productes a partir de l'explotació videogràfica, ací només arriba a un 5 per cent. Ací el vídeo no s'ha legislat».

Mentrestant ja ho sabeu: no cometeu l'error de posar interrogants on no en van. El cine català existeix. I, si algú encara ho dubta, que esperi d'ací a uns quants mesos, quan es publiqui l'interessant llibre realitzat per Jordi Balló, Ramon Espelt i Joan Lorenta sobre el cinema català dels últims deu anys. Aleshores, no hi haurà interrogant que valga. □